

УДК 378.046

ДАНИЛО-МИХАЙЛО СТОДІЛКО, аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти, Національний університет "Львівська політехніка, Україна
ORCID ID 0009-0009-7424-4810
danylo-mykhailo.y.stodilko@lpnu.ua

ВИДИ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНТРОЛЮ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

DANYLO-MYKHAILO STODILKO, graduate student of the Department of Pedagogy and Innovative Education, Lviv Polytechnic National University, Ukraine

TYPES OF ADMINISTRATIVE CONTROL IN ZVO

У статті розглянуто види управлінського контролю, розкрито сутність видів управлінського контролю у закладі вищої освіти; доведено процес відстеження ходу виконання прийнятих управлінських рішень і оцінки досягнутих результатів у ході. Встановлено, що основною причиною необхідності контролю, є невизначеність, що представляє невід'ємний елемент майбутнього і притаманна будь-якому стратегічному рішення та його реалізації, оскільки прийняття рішення здійснюється на підставі бачення ситуації керівником тієї чи іншої моделі ситуації, що використовується в прийнятті управлінського рішення, яка завжди є частковою.

Обґрунтовано, що надійна система управлінського контролю ґрунтується на ефективному зворотному зв'язку, який особливо проявляється в адекватній реакції на зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі та у процесі реалізації прийнятих управлінських рішень.

З'ясовано, що добре налагоджена система контролю своєчасно виявить проблеми, що виникають, слабкі сторони і загрози, а також ефективна система контролю дозволяє виявити позитивні та сильні сторони, які виникли у здійсненні її діяльності.

Контроль у управлінні ЗВО як одна з основних функцій управління, що забезпечує механізм зворотного зв'язку, дозволяє своєчасно реагувати на небажані відхилення від намічених орієнтирів з метою досягнення поставлених цілей.

Ключові слова: види управлінського контролю, керівник, виконавець, заклад вищої освіти.

Summary. The article discusses the types of management control. The essence of the types of management control in the institution of higher education is disclosed. The process of tracking the implementation of management decisions and evaluating the results achieved during their implementation is proven. It was established that the main reason for the need for control is uncertainty, which is an integral element of the future and is inherent in any strategic decision and its implementation, since decision-making is carried out on the basis of the vision of the situation by the manager of one or another model of the situation, which is used in the adoption of management a solution that is always partial.

It is substantiated that a reliable management control system is based on effective feedback, which is especially manifested in an adequate response to changes occurring in the external environment and in the course of the implementation of management decisions.

It has been found that a well-established control system will timely identify problems arising in the process of activity, weaknesses and threats, and an effective control system allows you to identify both positive and strong aspects that arose during the implementation of its activities.

Control in the management of higher education institutions, as one of the main functions of management, which provides a feedback mechanism, allows

you to respond in a timely manner to undesirable deviations from the intended guidelines in order to achieve the set goals.

Key words: types of management control, control functions, manager, executor, institution of higher education.

Мета: дослідити види управлінського контролю в закладах вищої освіти.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Контроль в управлінні ЗВО як одна з його складових є важливим елементом процесу управління, без якого неможливо реалізувати зворотній зв'язок для аналізу про результати діяльності, визначення відхилень від запланованих показників і відпрацювання заходів для досягнення намічених цілей.

Управлінська практика свідчить, що нерідко якісно розроблені рішення виявляються невиконаними через відсутність добре налагодженої системи контролю. Керівник вимушений реагувати на ситуацію після отримання тривожного сигналу, коли доля рішення вже знаходиться у критичній точці. Проблема може оцінюватися на основі критеріїв, що не відображають дійсний стан справ. Причини відхилень у реалізації рішень криються у безвідповідальному ставленні виконавців, і нових обставин, яким не вдалося запобігти на стадії розробки рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми контролю на різних рівнях управління в системі освіти досліджували науковці: Є. Березняк, В. Бондар,

Л. Даниленко, Д. Дейкун, П. Дроб'язко, Г. Єльнікова, І. Жерносок, О. Зай-

ченко, Л. Калініна, В. Колібабчук, Ю. Конаржевський, С. Крисюк, А. Макаренко,

В. Маслов, В. Сухомлинський, М. Поташнік, Є. Хриков та інші. Але, незважаючи на вагомість отриманих результатів у дослідженні питань управлінського контролю в освітній галузі, види, форми і методи внутрішнього контролю у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) ще потребують подальшого вивчення та вдосконалення у світлі розбудови і входження в європейський і світовий освітній простір. Сьогоднішні зміни вимагають створення сучасної моделі ефективного управлінського контролю ЗВО у здійсненні ними освітнього процесу.

Вклад основного матеріалу дослідження. Надійна система управлінського контролю у ЗВО ґрунтується на ефективному зворотному зв'язку, який особливо проявляється в адекватній реакції на зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі та в ході реалізації прийнятих управлінських рішень (І. Мармиза, 2003). Якщо прийняте раніше рішення виявилось недостатньо досконалим чи помилковим, то ефективна система контролю дозволить своєчасно це встановити, внести необхідні корективи. Добре налагоджена система контролю у ЗВО своєчасно виявить проблеми, що виникають в процесі діяльності, слабкі сторони і загрози. Це справедливо, в першу чергу, для управлінських рішень, що містять значний елемент ризику. Ефективна функціональна система контролю дозволяє виявити ті позитивні аспекти і сильні сторони, які виникли при здійсненні її діяльності.

Процес управлінського контролю у ЗВО – це процес відстеження ходу виконання прийнятих управлінських рішень і оцінки досягнутих результатів в ході їх виконання. Якщо відхилення в ході реалізації планів від встановлених нормативів значні, то приймається рішення про коригування попередніх рішень.

Основна причина необхідності контролю у ЗВО – невизначеність, що представляє собою невід'ємний елемент майбутнього і притаманна будь-якому стратегічному рішенням та його реалізації (Рожднова, 2014). Між очікуваним і реальним розвитком ситу-

ації прийняття управлінського рішення завжди неминучі деякі відхилення, оскільки прийняття рішення здійснюється на підставі бачення ситуації керівником тієї чи іншої моделі ситуації, що використовується при прийнятті управлінського рішення, яка завжди є неповною.

Відповідність конкретної ситуації сформованій управлінській моделі, ефективність управлінського рішення залежать від професіоналізму керівника ЗВО, котрий приймає його. Тому у здійсненні контролю оцінюється й вимірюється як хід виконання прийнятих рішень, так і їх відповідність розвитку управлінської ситуації. Недостатньо ефективною часом являється взаємодія між різними підрозділами всередині організації; завдання може бути недостатньо правильно зрозуміло, нарешті, виконавець може захворіти або змінити місце роботи. Тому функція контролю належить до однієї з головних у процесі управління у ЗВО. Функцію контролю може здійснювати будь-який управлінець, якому за характером своєї діяльності керівник може делегувати повноваження, ставить завдання і дає доручення. Управлінський контроль служить першою ланкою зворотного зв'язку, без якої неможливе ефективне управління.

Науковці у своїх дослідженнях розрізняють наступні основні види контролю (Стеценко, 2011; Крутій, 2006), які найбільш повно показані на рис. 1.

Розтлумачимо значення такого розподілу за видами управлінського контролю.

За допомогою попереднього контролю визначають необхідність і можливість досягнення поставленої мети, шляхом виконання запланованих операцій, а також кількість, якісну і структурну характеристики оптимального варіанта операцій, які плануються способом їхнього моделювання в часі й просторі.

Під час попереднього контролю перевіряється правильність поставлених цілей, вірогідність і точність прогнозів, можливість забезпечення запланованої операції ресурсами, а також доцільність здійснення самої операції. Керівники визначають ресурси або моменти в організаційному процесі, які впливають на успіх усього проце-

су, зосереджують контролювальну діяльність на виборі кращих ресурсів, таким чином уникаючи проблем до того, як вони виникнуть.

Поточний контроль застосовується у процесі виконання роботи. На операційному рівні він супроводжує забезпечення виконання всіх робіт і розвиток подій відповідно до плану.

Поточний контроль передбачає два типи контролю (Острроверхова, 1995): спрямувальний і фільтрувальний.

Контроль, який спрямовує, застосовується від початку практичного здійснення господарської операції і до моменту досягнення необхідного результату. Під час такого контролю відбувається вимір, порівняння й оцінка стану і поведінки контролюваного об'єкта, а також розробляються й застосовуються коригувальні дії, які дозволяють у певний строк і якісно досягти намічених результатів. У здійсненні такого контролю перевіряється правильність застосування таких видів управлінської діяльності, як організація й мотивація. Визначальна риса даного контролю – безперервне спостереження за станом і поведінкою контролюваного об'єкта.

Фільтрувальний контроль також застосовується у перевірці здійснення управлінської операції. Якщо хід операції не відповідає встановленим нормам, то виконання операції зупиняється до того моменту, поки вона не буде відповідати вимогам. За допомогою фільтрувального контролю відокремлюють якісний проміжний результат від недопустимого. Якщо результат не відповідає встановленим вимогам, то його виправляють або доопрацьовують; якщо ж навпаки, то продовжують управлінську процедуру чи переходять до наступного етапу. Окреслений тут контроль застосовується, на відміну від попереднього, лише кілька разів протягом виконання управлінської операції. Як приклад, можна навести процедуру візування наказу в установі. Зміст і форма наказу коректується доти, поки не буде задовольняти вимоги всіх працівників, котрі мають стосуюнок до його розробки й виконання.

Заклучний контроль (зворотний) – зосереджений на результатах діяльності організації після завершення виробничого процесу.

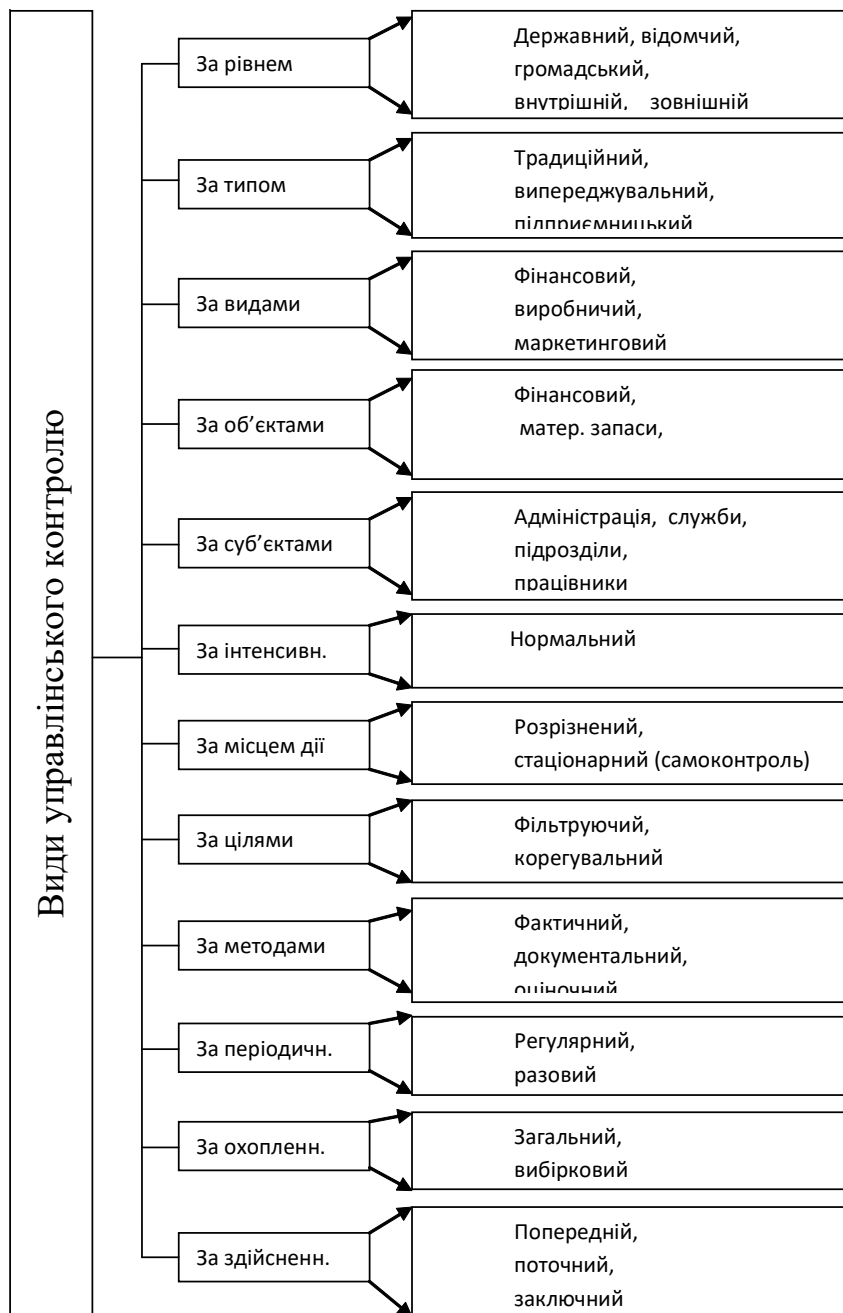

Рис. 1. Види управлінського контролю

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, управлінський контроль у ЗВО як одна з операційних функцій управління направлений на реалізацію основної мети управління - забезпечення стабільності, оптимальності функціонування закладу вищої освіти та переведення його на більш високий якісний рівень. Управлінський контроль забезпечує необхідною інформацією не тільки про рівень знань і ступінь прогресу навчання, але й дає змогу провести кращий моніторинг якості освіти на локальному, регіональ-

ному та національному рівнях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Мармиза, О. І., Касянова, В. В., Григора, В. В. та ін. Управління навчальним закладом. (2003). Ч. 2: Ключ до професійного успіху. Харків: Ранок. 152 с.
- Острроверхова, Н. М. (1995). Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект. Київ: Школяр. 302 с.
- Європейський досвід для створення ефективної системи контролю та

оцінки якості вищої освіти в Україні: аналітична записка. URL <http://www.niss.gov.ua/articles/745/>

Рожнова, Т. Є. (2014). Інноваційні технології в управлінні вищим навчальним закладом. *Педагогіка, психологія і соціологія*, 3, 34–37.

Стеценко, І. В. (2011). Імітаційне моделювання системи управління навчальним процесом ВНЗ з використанням об'єктно-орієнтованого підходу. *Математичні машини і системи*, 2, 162–170.

Кругій, К. Л. (2006). Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільних навчальних закладах. Запоріжжя: ТОВ "ЛІПС" ЛТД. 172 с.

Завадський, Й. С. (1998). Менеджмент: Management. Т. 1. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу. 542 с.

REFERENCES

Marmyza, O. I., Kasianova, O. M., Hryhora V. V. (2003). Upravlinnia navchalnym zakladom: (2003). Ch. 2: Kliuch do profesiinoho uspiokhu. Kharkiv: Ranok. 152 s.

Ostroverkhova, N. M. (1995). Efektyvnist upravlinnia zahalnoosvitoiu shkoloiu: sotsialno-pedahohichniy aspekt. Kyti : Shkoliar. 302 s.

Yevropeyskyi dosvid dlia stvorennia efektyvnoi systemy kontroliu ta otsinky yakosti vyshchoi osvity v Ukraini: analitychna zapyska. URL <http://www.niss.gov.ua/articles/745/>

Rozhnova, T. Ie. (2014). Innovatsiini tekhnologii v upravlinni vyshchym navchalnym zakladom. *Pedahohika, psykholohiia i sotsiolohiia*, 3, 34–37.

Stetsenko, I. V. (2011). Imitatsiine modeliuвання systemy upravlinnia navchalnym protsesom VNZ z vykorystanniam obiektno-orientovanoho pidkhodu. *Matematychni mashyny i systemy*, 2, 162–170.

Krutii, K. L. (2006). Monitoryng yak suchasnyi zasib upravlinnia yakistiu osvity v doshkilnykh navchalnykh zakladakh. Zaporizhzhia: TOV "LIPS" LTD. 172 s.

Zavadskyi, Y. S. (1998). Menedzhment: Management. T. 1. Kyti: Ukrainsko-finskyi instytut menedzhmentu i biznesu. 542 s.

